

ALKUPERÄSUOJA

Senjohdosta, että Valtion kotiteollisuuskomitea on käsitellyt ja selvittänyt kysymystä kotiteollisuustuotteiden alkuperäsuojasta on toimitus kääntynyt komitean sihterriin, agronomi K. M. Soinisen puoleen pyytäen tällä selostusta puheenaolevasta kysymyksestä. Seuraavassa julkaisemme hänen asiassa antamansa lausunnon.

Kotiteollisuustuotteita, joita ei käytetä valmistajan oman talouden tarpeiksi, myydään maassamme useita eri menetelmiä käyttäen. Osa tuotteista myydään tukussa tai pienemmissä erissä tuottajan kotona tai valmistuspaikalla tai voi tuotteen myynti olla jo etukäteen sovittu ja tavara siis valmistettu tilauksesta. Vanha tapa on ollut myöskin myydä kotiteollisuustuotteet aika ajoin markkinoilla tai toripäivillä ja harjoitetaan tällaista myyntiä vieläkin melko yleisesti, koska kotiteollisuustuotteilla on torimyynnissä samat etuoikeudet kuin maataloustuotteiden myynnillä, niin että niitä saadaan myydä suorittamatta maksua myyntipaikasta. Monet kotiteollisuustuotteiden valmistajat myyvät tuotteitaan myös kulkukaupassa. Tori- ja kulkukaupassa onkin voimassaolevien lakien mukaan oikeus erikoislupaa pyytämättä myydä niitä kotiteollisuustuotteita, joita elinkeinonharjoittaja tai hänen perheväkensä itse tuottavat. Lakia lienee viime aikoina tulkittu myös siten, että pienempi määrä palkkatyövoimaakin on sallittu valmistuksessa, ilman että asianomainen menettää oikeuttaan käyttää edellämainituja myyntitapoja.

Meillä myydään kuitenkin kotiteollisuustuotteita-kin jo varsin paljon välittäjiä ja tavallisia kauppatapoja käyttäen. Tuottajilta ostavat tavaran silloin välittäjät tai eri kauppaliikkeiden asiamiehet. Välittäjinä toimivat myöskin, joskin rajoitetussa määrässä, maakauppiaat ja maaseudulla olevat osuuskaupat. Ne voivat myydä osan ostamistaan tuotteista myymälöissään omalla paikkakunnalla sekä lähettävät eräissä tapauksissa myös osan muille paikkakunnille tai suurempiin kulutuskeskuksiin myytäväksi. Tukussa ostettujen kotiteollisuustuotteiden vähittäismyyjinä toimivat kotiteollisuustuotteiden erikoismyymälöiden ohella monet erilaiset kauppaliikkeet. Erikoisen merkityksen kotiteollisuustuotteiden myynnissä on saanut tuotteiden myynti matkailijoille matkamuistoesineinä. Tähän tarkoitukseen ne soveltuvatkin erikoisen hyvin, milloin kotiteollisuustuotteina on valmistettu tähän tarkoitukseen sopivia esineitä ja tavaroita ja ne on tehty riittävällä huolella. Ovathan tällaiset matkamuistot todella osa sen kansan työtä ja henkeä, josta ne muistoiksi on muihin maihin viety.

Ne kotiteollisuustuotteet, joita valmistajat itse myyvät kotonaan, toreilla taikka kulkukaupassa, ovat laadun ja alkuperän puolesta yleensä tunnettuja. Ostaja tietää niihin nähden yleisesti, mitä hän ostaa

ja myyjäkin tietää tätä kauppaa varten valmistaa sellaista tavaraa kuin ostajat haluavat, koska hän on tekemisissä suoraan tavaran käyttäjien kanssa. Välittäjien kautta myytäessä on asia jo toinen. Välittäjä voi pyrkiä ostamaan tuottajalta tai hänellä teettämään laadultaan huonompaakin tavaraa, jos hän laskee voivansa sillä voittaa suuremman välityspalkkion. Jos ostaja todella haluaa laadultaan heikompaa ja hinnaltaan halvempaa tavaraa, ei tästä tarvitse sellaisenaan koitua vahinkoa tuottajalle. Mutta jos ostajakunnalle myydään laadultaan heikkoa tavaraa hyvän tavaran asemasta ja sen hintaan, vahingoittaa tällainen menettely jo myöskin tuottajaa. Ostaja, joka saa laadultaan ala-arvoista tavaraa, ei myöhemminkään halua ostaa kotiteollisuustuotteita, koska hän useinkin ostaa niitä nimenomaan sen vuoksi, että hän olettaa niiden olevan laadultaan vastaavia teollisuustuotteita parempia ja kestävämpiä ja katsoo juuri sillä syyllä voivansa maksaa niistä korkeamman hinnan. Yksilöllisesti ja osittain käsin valmistetut kotiteollisuustuotteet täyttävätkin kunnollisesti ja hyvistä aineista tehtyinä suuretkin vaatimukset ja voidaankin niistä sen vuoksi saada niihin kiinnitettyä suurempaa työtä ja ehkä tavallisesti parempia aineitakin vastaava samaa tarkoitusta varten valmistettuja tehdastuotteita korkeampi hinta. Mutta milloin kotiteollisuustuote ei tosiaankaan ole hintansa arvoinen, koituu sen myynnistä valmistajakunnalle kokonaisuudessaan ilmeistä vahinkoa. Tällaisten kotiteollisuustuotteiden menekki vähenee ja niiden kilpailukykyisyys vastaavien tehdasvalmisteiden kanssa heikkenee. Voipa muutamien ala-arvoisten kotiteollisuusvalmisteiden myynti pilata kotiteollisuustuotteiden mainetta yleensäkin ja vakavasti haitata niiden menekkiä.

Ala-arvoisten kotiteollisuustuotteiden myynti ei kuitenkaan haittaa ainoastaan niiden menekkiä, vaan on sen vaikutus huomattavissa myöskin niiden hinnoissa. Paitsi sitä, että valmistaja saa laadultaan heikosta tavarasta huonomman hinnan, mikä ei edes aina vastaa siihen kiinnitettyä työtä, vaikuttaa se myöskin kaikkien vastaavien kotiteollisuustuotteiden yleiseen hintatasoon. Kun kauppaan tulee runsaammin laadultaan heikkoja kotiteollisuustuotteita, joita ostaja ei aina kykene erottamaan työn ja aineiden puolesta parempilaatuisista, putoaa parempilaatuisenkin tavaran hinta huonompilaatuisen tavaran hinnan mukaan alemmalle hintatasolle kuin minkä se voisi saavuttaa tuotteiden yleisen laatutason ollessa korkeamman. Näin joutuu hyvänkin tavaran valmistaja kärsimään siitä, että markkinoille pääsee myöskin laadultaan heikompaa ja ala-arvoistakin tavaraa. Tämä voi olla hyvinkin kohtalokasta nimenomaan kotiteollisuustuotteiden valmistukselle ja kaupalle, koska niiden kilpailumahdollisuudet vastaavien teollisuustuotteiden kanssa perustuvat juuri lähinnä niiden parempaan laatuun, mikä on saavutettavissa

Koruompelein somistettu peitto Kruunupyystä v:ltä 1827.

2

hyvien raaka-aineiden käytön ohella sellaisella huolellisella ja tarkalla työllä, mikä on mahdollista vain tuotteita kotiteollisuutena valmistettaessa. Enemmän työtä, tarkkuutta ja huolellisuutta voidaan valmistukseen kuitenkin uhrata vain siinä tapauksessa, että täten valmistettuja tuotteita myydessä niistä myös voidaan saada näitä uhrauksia vastaava korkeampi hinta.

Kotiteollisuustuotteiden myynnin kanssa kilpailevat teollisuustuotteet toisellakin tavalla. Paitsi sitä, että teollisuustuotteina valmistetaan sellaisia tavaroita halvempaan hintaan, joita kotiteollisuuskin tuottaa, on teollisuustuotanto ryhtynyt kilpailemaan kotiteollisuuden kanssa vielä siten, että se usein lainaa tuotteittensa mallitkin kotiteollisuudelta. Näin erehdytetään monasti ostajaa ostamaan tehdas- tuotteita kotiteollisuustuotteina. Kun niiden hintakin voidaan pitää kotiteollisuustuotteiden hintaa halvempana, on tämä eräiden kotiteollisuustuotteiden aloilla jo suuresti vähentänyt viimeksimainittujen menekkiä ja alentanut niistä maksettua hintaa. Vähemmän asiaa tuntevan ostajan on useinkin hyvin vaikeata erottaa tällaisia tehdasvalmisteita todellisista kotiteollisuustuotteista, vaan on useinkin valmis ostamaan samannäköisistä tavaroista sen, mikä on halvempi. Tämäntapaisten tehdasvalmisteiden, etupäässä kangastavaroiden kilpailu, tuottaa näinollen huomattavaa vahinkoa kotiteollisuudelle, vaikeuttaen

kotiteollisuustuotteiden myyntiä ja painaen niiden hintoja.

Melkoista haittaa kotiteollisuudellemme tuottaa myöskin ulkomailla valmistettujen kotiteollisuustuotteiden, samoin kuin kotiteollisuuden mallien mukaan tehtyjen tehdasvalmisteiden myynti osittain suorastaan suomalaisina kotiteollisuustuotteina. Myöskin tuodaan maahamme huomattava määrä sellaista ulkomaista rihkamaa, jota pyritään kotiteollisuustavarain kanssa kilpaillen myymään suomalaisena tavarana. Nimenomaan myydään maassamme matkamuistoesineinä sellaista ulkomailla valmistettua kotiteollisuustavaraa ja muutakin rihkamaa, johon esim. liittämällä suomalainen paikannimi tai suomalaisen matkailupaikan kuva on saatu annetuksi tavallaan suomalainen leima. Tällaisten ulkolaisten tavarain myyntimenettely lähentelee luonteeltaan vilpillistä kilpailua, mutta kun kotiteollisuusmalleillamme ja muistoesineillämme ei liene mitään nimenomaista lain suojaa, on yleensä ollut varsin vaikeata taistella sitä vastaan.

Kotiteollisuustuotteittemme kanssa kilpailevat vielä työkodeissa ja vankiloissa valmistetut työt. Ne ovat valmistustavaltaan kotiteollisuustuotteisiin verrattavia, mutta kun ne valmistetaan pakollisina töinä yhteiskunnan järjestämässä työlaitoksissa, myydään niiden tuotteet useimmiten huomattavasti alhaisempiin hintoihin kuin millä ne voidaan myydä vapaana

kotiteollisuustyönä valmistettuna. Valmistustavan yhtäläisyys ja liian alhaiset hinnat ovat tehneet nämä työkotien ja vankiloiden tuotteet vaaralliseksi kilpailijoiksi kotiteollisuustuotteille. Suurin haitta niiden kauppaan tulosta johtuneekin siitä, että niiden todellisten tuotantokustannuksien alapuolella olevat hinnat painavat kotiteollisuustuotteidenkin hintoja. Ne pakottavat valmistamaan kotiteollisuustuotteetkin laadultaan sellaisiksi, että hinnoissa voivat kilpailla näiden kanssa, mistä taas johtuu heikko-laatuudesta tavarasta aiheutuvat myyntivaikeudet.

Kuten edellä esitetystä käy selville, kaipaa kotiteollisuutemme suojaa, joka voisi turvata sitä aliarvoisten kotiteollisuustuotteiden, kotiteollisuustuotejäljennösten, tehdastuotteiden, erilaisten ulkolaisten tuotteiden ja julkisissa laitoksissa valmistettujen tuotteiden kilpailulta. Tällaiselta kilpailulta voitaisiin kotiteollisuuttamme huomattavalla tavalla turvata jo sillä, että kunnollisen kotiteollisuustuotteen alkuperä olisi aina ostajan ehdottomasti todettavissa. Jos ostaja varmuudella voisi halutessaan saada täysi-arvoista kotiteollisuustuotetta, parantaisi se huomattavasti kotiteollisuustuotteitamme menekkiä ja maksettaisiin siitä silloin myöskin muita vastaavia tavaroita korkeampi hinta.

Niistä tiedoista päättäen, joita tähän mennessä on saatu kotiteollisuustuotteiden alkuperämerkin käyttämisestä eräissä Europan maissa, näyttää se ainakin suurin piirtein vastaavan tarkoitustaan. Tuntuu senvuoksi siltä, että meilläkin olisi syytä ottaa käytäntöön jokin vastaavanlainen järjestelmä kotiteollisuustuotteitamme alkuperäsuojaksi. Alkuperämerkin käyttäminen alkuperäsuojana olisi kaikei meilläkin ajateltavissa. Merkin tulisi silloin taata, että sillä merkitty tuote on todellinen suomalainen kotiteollisuusvalmiste, joka sekä laatuensa että raaka-aineensa puolesta täyttää kunnolliselle tavaralle asetettavat vaatimukset. Sellaiset kotiteollisuustuotteet, joihin nähden laadulle ei panna kovin suurta arvoa ja jotka sinänsä ovat tunnettavissa kotiteollisuustuotteiksi, ei liene syytä merkitä alkuperää takaavalla merkinnällä, koska merkin tarkoituksena on taata alkuperän ohella myöskin sen laatu. Heikko-laatuinen ja ala-arvoinen tavara ei voi olla oikeutettu saamaan alkuperämerkin antamaa suojaa eikä sellainen tavara sitä asiallisesti kaipaakaan. Tällainen tavara voidaan kyllä myydä ilman alkuperämerkkiäkin, sikäli kuin sillä todellakin on kysyntää ja menekkiä.

Alkuperämerkkiä käytettäessä lienee kuitenkin syytä kiinnittää huomiota myös kotiteollisuustuotteiden valmistukseen käytettyihin raaka-aineisiin. Kaikki kotiteollisuustuotteemmehan eivät ole valmistetut raaka-aineista, mitkä ovat kokonaan kotimaista alkuperää ja kaikissa vaiheissaan kotiteollisuutena valmistettuja. Esim. kankaiden kutomisessa ja muissa kudontatöissä käytetään usein lankoja, jotka ovat tehtaissa valmistettuja ja joiden raaka-ainekin voi olla ulkolaista. Sen vuoksi voi olla syytä erottaa toisistaan ne tuotteet, mitkä ovat alusta loppuun valmistetut kotimaisista raaka-aineista ja taasen ne, joihin on käytetty raaka-aineina myös tehdastyönä tehtyjä puolivalmisteita ja jotka voivat olla osittain ulkolaistakin alkuperää. Alku-

perämerkkiä voitaisiinkin ajatella käytettäväksi kahdenlaisia, jotka eroaisivat toisistaan esim. erilaisen värin tai erilaisen muodon puolesta. Toista käytettäisiin vain sellaisiin tuotteisiin, jotka ovat sekä raaka-aineeltaan että työltään kauttaaltaan suomalaista kotiteollisuutta ja toista niihin kotiteollisuustuotteisiin, joiden valmistamiseen on käytetty myöskin teollisuuden ja ulkolaista alkuperää olevia puolijalosteita.

Oikeus kotiteollisuustuotteiden alkuperämerkin käyttämiseen tulisi olla kaikilla niillä kotiteollisuustuottajilla, jotka valmistavat laadultaan täysiarvoisia kotiteollisuustuotteita. Merkin käyttöoikeutta olisi niiden tuottajien, jotka sen haluavat saada, haettava käyttöoikeuden myöntäjältä. Tämä olisi ratkaistava saatuaan asianomaiselta ammattientarkastajalta hakijan tuotantoa koskevia tietoja ja arvosteltuaan hänen valmistamiaan tuotteita. Arvostelun voisi vuorittaa sitä varten asetettu asian tuntijalautakunta. Alkuperämerkin käyttöoikeuden myöntäminen voitaisiin ehkä tarkoituksenmukaisimmin jättää kotiteollisuusneuvonnasta huolehtivan keskusjärjestön tai suunnitellun kotiteollisuuden asiantuntijalautakunnan tehtäväksi sitten kun tällainen alkaa toimintansa. Tämä voisi silloin 11/2 1889 ja 3/6 1921 annettujen lakien mukaan hankkia jäsenilleen yksinoikeuden käyttää rekisteröimänään alkuperämerkinä erityistä tavaraleimaa. Tällainen tavaraleima eli alkuperämerkki voidaan kiinnittää itse tavarahan taikka siihen päällykseen, missä sitä säilytetään. Tavaraleiman suojaaminen tapahtuu siten, että tällaista tavaraleimaa tai sitä muistuttavaa ei rekisteröidä toiselle ja kieltotuomiolla ja sen täytäntöönpanolla voidaan saada estetyksi luvottoman tavaramerkin käyttäminen. Väärinkäytöksistä tavaraleimaan nähden, jolloin joku on pannut liikkeesen tavaraa, johon hänen tietensä on pantu väärä, Suomessa olevan valmistajan, kauppiaan, toiminimen tai laitoksen merkki, voidaan rangaista sakolla tai korkeintaan yhden vuoden vankeudella.

Merkin muodosta voi Kotiteollisuuskomitea tehdä erityisen ehdotuksen.

Alkuperämerkki voitaisiin painaa sitkeälle paperille ja kiinnittää liimaamalla valmistettuun puu- tai metalliesineeseen. Puuesineeseen voitaisiin merkki myös syövyttää polttamalla. Vielä on ajateltavissa, että esineet merkittäisiin alkuperämerkillä kiinnittämällä niihin ohuella rautalangalla lyijyplombi, johon alkuperämerkki merkkisaksilla painettaisiin. Niinkaun kuin plombi olisi ehjä ja peittäisi langan päät, olisi se pätevä.

Jotta alkuperämerkin käyttö olisi tarkoitustaan vastaava ja tehosa, täytyisi sen käyttöä voida tehokkaasti valvoa myöskin niihin nähden, joille sen käyttöoikeus on myönnetty. Sitävarten olisi merkin käyttöön oikeutetuista tuottajista merkin käyttöoikeuden myöntäjän pidettävä rekisteriä, jossa jokaisella käyttöoikeuden haltijalla on oma numeronsa. Tämän numeron tulisi olla myöskin niissä merkeissä, plombisaksissa tai polttoraudoissa, jotka luovutetaan hänen käytettäväkseen. Hänen tulisi allekirjoittaa sopimus, jossa alkuperämerkin käyttämisen ehdot on määrätty. Jos valmistajan havaitaan laskeneen kauppaan alkuperämerkillä varus-

Koruompelein somistettu rekipeitto v:ltä 1836, Ähtävä.

tettuja tavaroita, mitkä eivät vastaa kysymyksessä olevalle tavaralle alkuperämerkin käyttöä varten asetettuja vaatimuksia, voitaisiin hänelle ensimmäisellä ja toisella kerralla antaa varoitus, jotapaitsi hänen tulisi alkuperämerkin käyttöoikeuden menettämisen uhalla suorittaa käyttöoikeuden myöntäjälle sovittu korvaus rikkomuksesta. Kolmannella kerralla aiheuttaisi alkuperämerkin väärinkäyttö käyttöoikeuden menetyksen, ellei lieventäviä asianhaaroja olisi olemassa.

Alkuperämerkin käyttöoikeuden paikallisina valvojina voisivat toimia lähinnä ammattitarkastajat, ehkä myös kotiteollisuusjärjestöjen sihteerit ja kotiteollisuuskoulujen opettajat. Milloin he huomaisivat alkuperämerkin väärinkäyttöä, olisi heidän tehtävä siitä ilmoitus alkuperämerkin myöntäjälle, joka siten saatuaan merkin käyttöoikeuden haltijalta selityksen, ratkaisisi asian. Ellei käyttöoikeuden haltija tyytyisi paikallisen valvojan arvosteluun tavarasta, voisi hän lähettää sen merkin myöntäjän asettaman arvostelulautakunnan arvosteltavaksi. Myöskin os-

taja voisi, milloin arvelee saaneensa alkuperämerkkiä vastaamatonta tavaraa, lähettää sen mainitun arvostelulautakunnan arvosteltavaksi ja jos tavara tosiaankaan ei vastaisi alkuperämerkillä taatulle tavaralle asetettuja vaatimuksia, purkautuisi kauppa ja valmistajan tulisi suorittaa asian toteamisesta aiheutuneet kustannukset.

Alkuperämerkin käyttämisestä ei kuitenkaan olisi kotiteollisuustuotteiden myynnissä tarkoitustaan vastaavaa hyötyä ellei merkki myös tulisi ostavan yleisönkin tietoon, niin että se voisi ostaessaan vaatia alkuperämerkillä varustettuja tuotteita. Alkuperämerkin tunnetuksi tekeminen edellyttää niinollen merkin huomattavaa mainostamista. Tämä mainostus voitaisiin suorittaa osittain eri lehtiin toimitetuilla asiaa koskevilla kirjoituksilla, mutta kaipaisi se osittain myöskin suoranaista ilmoittelua. Olisikin sen vuoksi harkittava, eikö komitean pitäisi ehdottaa mainostustoiminnan rahoittamista varten erityistä määrärahaa alkuperämerkin myöntäjän käytettäväksi.

Kotimaan ostajille tulisi mainostuksen tapahtua pääasiallisesti edellä esitettyjä mainostapoja käyttäen. Lisäksi olisi ehkä syytä laatia huomattavampi mainostaulu, mikä voitaisiin asettaa näkyville kotiteollisuustuotteita myyviin liikkeisiin sekä rautatieasemille, juniin y. m. sopiviin paikkoihin. Näillä mainostuksilla kiinnitettäisiin ostavan yleisön huomiota kunnollisiin ja suosimista ansaitseviin kotiteollisuustuotteisiin ja kehoitettaisiin niissä ostajia vaatimaan, että ne tuotteet, joita he ostavat, ovat varustetut mainoksissa esitetyllä alkuperämerkillä.

Ulkomaisiin ostajiin kohdistuvan mainostamisen tulisi kulkea osittain toisia latuja. Kotiteollisuustuotteiden alkuperämerkkiä olisi suositeltava vakinaisille ostajille esim. erityisillä kiertokirjeillä, liikkeiden kirjelomakkeisiin painettavilla alkuperämerkeillä selityksineen, ulkomaille leviävissä matkailu- ja mainosjulkaisuissa, matkailuaikatauluissa olevilla ilmoituksilla y. m. sopivilla tavoilla. Edellä mainittuja mainostauluja olisi ulkomaisilla kielillä painettuina levitettävä Suomeen matkailijoita kuljettaviin laivoihin j. n. e.

Kotiteollisuustuotteiden merkitseminen alkuperää osottavalla merkinnällä tuskin kuitenkaan vielä olisi riittävä suojaamaan niitä sellaiselta kilpailulta, mikä

aiheutuu työkotien ja vankiloiden tuotteiden myynnistä. Näihin nähden olisi vaadittava, että ne selvästi merkittäisiin työkotien tai vankiloiden tuotteiksi. Tällöin niitä ei sekoitettaisi sellaisiin kotiteollisuustuotteisiin, jotka eivät ole hankkineet oikeutta alkuperämerkin käyttämiseen. Tällainen merkintä ei tietenkään estäisi eikä olisi tarkoitettukaan estämään näiden tuotteiden myyntiä, mutta antaisi se kuitenkin ostajalle selvityksen siitä, minälaisissa oloissa ne on valmistettu. Se selvittäisi myöskin, miksi oikeita kotiteollisuustuotteita ei voida myydä yhtä huokeisiin hintoihin eivätkä ne niinolleen olisi samalla tavalla kuin tähän asti painamassa alas kotiteollisuustuotteiden hintoja. Samalla tavoin kuin vankiloiden ja työkotien tuotteet, olisi myös aistiviallisten, lähinnä raajarikkoisten ja sokeiden tuotteet merkittävä omalla erikoismerkillään. Tällöin olisi sellaisilla ostajilla, jotka armeliaisuusyistä olisivat valmiit suorittamaan tavallista korkeamman hinnan aistiviallisten tuotteista, tilaisuus todeta, milloin tosiaan on kysymys heidän tuotteistaan. Nämäkään tuotteet eivät silloin myöskään samalla tavoin kuin tähän asti kilpailisi varsinaisten kotiteollisuustuotteiden kanssa.